

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Підтримка впровадженню судової реформи в Україні

КОНЦЕПЦІЯ

вдосконалення роботи третейських судів з метою покращення якості третейського вирішення цивільних і господарських спорів

Тарас Шепель,

*Голова Третейської палати України, Голова Третейського суду при
Українському національному комітеті Міжнародної Торгової Палати,
Третейський суддя Третейського суду при Торгово-промисловій палаті України*

м. Київ, 2017

Зміст:

1. Вступ	3
2. Ретроспектива та сучасний стан розвитку арбітражних інституцій в Україні.....	4
3. Світова практика та європейські стандарти у сфері арбітражу.....	8
4. Огляд реформ третейських судів на «пострадянському просторі».....	10
5. Пропозиції змін до законодавства	12

Вступ

На рівні Конституції України задекларовано закріплення принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Згідно зі ст. 124 Конституції правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, які відповідно уособлюють судову владу. У той же час, об'єктивною реальністю є факт, що юридичні спори вирішуються не тільки судами, але й іншими юрисдикційними органами, які на це уповноважені законом, що не охоплюється, відповідно, терміном «правосуддя», та не пов'язано з діяльністю держави. Цими способами є способи альтернативного вирішення спорів (далі – АВС), зокрема арбітраж (третейський розгляд). Арбітражне (третейське) рішення не є рішенням суду, а для його примусового виконання воно має бути визнане та допущене до виконання на території країни відповідним рішенням державного суду, що охоплюється межами «судового контролю».

З огляду на зазначене, важливим є те, що зміни до Конституції України, які набули чинності 30 вересня 2016 року, є більш сприятливими для розвитку способів АВС порівняно з попередньою редакцією. Так, зі ст.124 Конституції вилучено фразу «юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі», та передбачено, що «юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення». Попередня редакція наведеної статті Конституції неодноразово ставала на заваді розвитку зокрема третейських судів, що було підставою для розгляду фундаментальних основ їхнього функціонування Конституційним Судом України та давало державним судам ґрунт для обмеження діяльності третейських судів шляхом невизнання їхніх рішень. Нова редакція тексту Конституції сприяє можливості вирішення юридичних спорів у позасудовому порядку та дозволяє, в разі невиконання рішення арбітражу (третейського суду) добровільно визнавати та приводити їх до примусового виконання в межах судової юрисдикції.

Проте не тільки через це арбітраж в Україні розвивався обмежено та не набув поширення, яке він має зокрема в країнах ЄС, асоціації з яким прагне Україна.

Перспектива розвитку внутрішнього арбітражу безпосередньо пов'язана з необхідністю підвищення якості забезпечення прав, зокрема у сфері розвитку підприємництва. Роздержавлення сфери вирішення спорів відповідає європейському вектору розвитку держави та є необхідною умовою для покращення інвестиційного клімату, а також для формування України як юрисдикції, дружньої для вирішення спорів, зокрема, в економічній та бізнесовій сфері.

Саме розвитку інституції внутрішнього арбітражу присвячене це дослідження, яке має мету на підставі аналізу досвіду України, інших країн «пострадянського» простору, світового та європейського досвіду визначити можливі ефективні шляхи розвитку законодавства та побудови дієвої системи третейських судів, яка здатна здобути довіру суспільства та зайняти гідне місце в системі юрисдикційних органів, на які покладається вирішення спорів.

На жаль, в Україні роль третейських судів залишалася недооціненою. Такий стан викликаний глибинними процесами трансформації суспільства та утворення державних інституцій, зокрема судової влади в Україні.

Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 року, передбачає розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва, розширення переліку категорій справ, які можуть вирішуватися третейськими суддями або розглядатися судами у спрощеному провадженні.

Для розуміння того, де зараз є Україна в питанні розвитку арбітражних механізмів, які помилки допущені, та що потрібно врахувати, щоб не допустити їхнього повторення, потрібно перш за все проаналізувати історію розвитку арбітражу в Україні.

Розділ I

Ретроспектива та сучасний стан розвитку арбітражних інституцій в Україні

На шляху перетворення держави від радянського тоталітарного типу на демократію в Україні мав відбутися ряд трансформацій, зокрема у сфері відносин власності, протягом здійснення яких було об'єктивно мало ймовірно очікувати, що суди будуть будуватися та виконувати свою місію на тих самих принципах, як і в розвинених демократичних державах Європи та світу.

Виключенням став Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України, який був утворений у 1992 році та успішно функціонує донині. Саме до цієї юрисдикційної інституції існує найвища довіра українського бізнесу, оскільки стосовно неї відомо про відсутність зовнішніх впливів та корупції. Проте міжнародний арбітраж певною мірою вирішив питання врегулювання спорів у сфері зовнішньо-економічних відносин в умовах наявності справжньої альтернативи – адже при укладенні зовнішньоекономічних контрактів сторони вільні обрати будь-який арбітраж на власний розсуд, зокрема Лондонський, Паризький, Стокгольмський, Женевський та інші відомі

арбітражні центри Європи. Але, оскільки існували проблеми з його застосуванням для вирішення спорів між українськими підприємствами (відсутність юрисдикції), він не став альтернативою державним судам. Крім того, державна влада, яка тісно була зрощена з народжуваним великим бізнесом, та була певною мірою зняряддям побудови такого бізнесу, тяжіла до централізації та контролю над судовою системою, і бажала зберігати якнайширшу юрисдикцію державних судів у сфері врегулювання спорів усередині країни.

Закон України «Про третейські суди» був прийнятий лише у 2004 році, на першій помітній хвилі подій демократизації країни. Зазначений Закон у цілому структурно будувався на запозиченні Типового закону ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговий арбітраж, та є досить демократичним. Проте, нажаль, ухвалення та втілення в життя цього закону не призвело до побудови якісної системи внутрішнього арбітражу, якими мали стати третейські суди, та породило ряд особливостей, які призвели фактично спочатку до бурхливого зростання кількості, а потім припинення діяльності багатьох третейських судів.

Першою особливістю стало те, що в Україні одразу виникло розділення арбітражу на міжнародний - який існував раніше; і внутрішній – третейські суди, які утворювалися, проте яким обґрунтовано не надавалося юрисдикції вирішувати спори за участю нерезидентів (іноземних підприємств). Загалом у світі, коли йдеться про арбітраж, не розділяється його юрисдикція за складом суб'єктів, виходячи з принципу їхньої резидентності.

Другою особливістю стало те, що утворення недержавних третейських судів з компетенцією, яка стала майже рівною компетенції державних судів, створило конкуренцію між державними судами та третейськими судами, які мали щойно народитися. До того ж, судова система України характеризувалася відсутністю зовнішньої та внутрішньої незалежності суддів, що неодноразово було встановлено, зокрема, у рішеннях Європейського суду з прав людини (див., рішення у справах «Салов проти України» (заява №65518/01), «Білуха проти України» (заява №33949/02), «Фельдман проти України» (76556/01), «Совтрасавто Холдинг проти України» (№48553/99), «Агрокомплекс проти України» (заява № 23465/03)).

Третьою і головною особливістю стало те, що Закон України «Про третейські суди» за наведених несприятливих передумов дозволив утворення третейських судів фактично всім бажаним – для утворення суду потрібно було зареєструвати об'єднання підприємств (більше двох) або створити громадську організацію, що не складало значних проблем. В короткий термін було створено декілька сотень третейських судів, і число їх згодом перевищило 500.

За наведених умов нормальний розвиток третейських судів як внутрішніх арбітражних інституцій був ускладнений, оскільки третейські суди, які бачили перспективи розвитку у сфері звичної арбітражної практики, «забивалися» недобросовісними конкурентами, які надавали корупційні послуги, що конкурували з аналогічними послугами державних судів. Саме через діяльність таких недобросовісних третейських судів у суспільстві почало складатись негативне відношення до третейських судів загалом, яке обтяжувалося тим, що подекуди окремі третейські суди вчиняли дії більш ганебні і незаконні, аніж суди державні, а механізми скасування рішень третейських судів були вкрай обмежені законом. Це призвело до того, що в окремих випадках рішення третейських судів, які були очевидно незаконними з точки зору матеріального права, стали скасовуватись державними судами попри відсутність відповідних процесуальних прав. Зазначене посилювало позицію державних судів у конкурентній боротьбі з третейськими судами.

Такий стан призвів до того, що у 2009 році були внесені зміни до законодавства, якими третейські суди позбавили права вирішувати спори стосовно нерухомості та корпоративних прав. Мотиви ухвалення Верховною Радою України закону про таке обмеження компетенції були викладені в пояснювальній записці до законопроекту – третейські суди звинувачувалися у некомпетентності. Незважаючи на велику кількість формально зареєстрованих третейських судів, сьогодні працюють лише поодинокі суди.

Сьогодні успішно працюють переважно третейські суди, які вирішують цивільні спори, що випливають з невиконання боргових зобов'язань за договорами позики. У цілому, ця сфера застосування третейських судів вирішила свою мету, запровадивши альтернативний механізм стягнення зокрема кредитних заборгованостей. Цьому сприяє той факт, що судовий збір за вирішення цих спорів у судах є високим (від 1600 гривень за позовами юридичних осіб), порівняно зі ставками третейського збору в третейських судах. Наразі, сьогодні майже всю практику третейських судів складають справи за позовами банків про стягнення заборгованостей з кредитних позичальників.

Відповідно до змін від 03.02.2011 року до ст.6 Закону України «Про третейські суди» з компетенції третейських судів було вилучено «спори щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки)». Законодавець очевидно мав на увазі обмежити третейські суди в праві вирішувати спори щодо захисту прав споживачів, які за природою можуть ініціюватися виключно за позовом споживача (фізичної особи), в якому зазначається про порушення його споживчих прав. Зазначена норма та практика її застосування Верховним Судом України сприяла утворенню непорозуміння та конфлікту між третейськими судами та державними судами. Наслідком цього є

позиція Верховного Суду України в декількох справах (починаючи з вересня 2015 року), які спрямували державні суди на шлях невизнання рішень, прийнятих третейськими судами за цивільними позовами до кредитних позичальників. Відповідно до правової позиції Верховного Суду України такі рішення вважаються рішеннями «щодо захисту прав споживачів», незважаючи на те, що вони приймалися не за позовами споживачів, та не з приводу захисту прав споживачів, а за звичайними цивільними позовами кредиторів (переважно банків) до позичальників про стягнення заборгованостей.

Запровадивши норму про заборону третейським судам вирішувати споживчі спори, законодавець значно обмежив споживачів у способах правового захисту, залишивши єдиний безальтернативний шлях звернення до суду, що не є оптимальним для споживчих спорів, які часто є дрібними та потребують вирішення більш швидкого і доступного, аніж через звернення до суду.

Отже, ця проблема також потребує окремого врегулювання, зокрема із застосуванням досвіду, практики та стандартів держав-членів Ради Європи, які в цій частині є досить розвиненими і детальними.

Розділ II

Світова практика та європейські стандарти у сфері арбітражу

Арбітраж як спосіб вирішення спорів пропонує розв'язання спорів недержавними арбітрами (третейськими суддями) з винесенням рішення, обов'язкового для сторін, та включає внутрішньодержавні третейські суди, міжнародний комерційний арбітраж, міжнародний інвестиційний арбітраж, міждержавний арбітраж.

У теорії права арбітраж застосовується при визначенні широкого кола юрисдикційних сфер застосування та кола суб'єктів. Арбітраж переважно є способом вирішення спорів у комерційній сфері, сторонами яких є підприємства.

Термін «внутрішній арбітраж» є застосовним в Україні та деяких пострадянських країнах (зокрема Білорусь, Російська Федерація), де існує розподіл на міжнародний арбітраж та внутрішній, що уособлюють третейські суди. Говорити про наявність певних єдиних, зокрема європейських стандартів у галузі арбітражу складно. Арбітраж регулюється міжнародним законодавством, таким як типові закони Комісії ООН з права і міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) та Конвенція про визнання та приведення до виконання міжнародних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1959 рік), ратифікованою багатьма країнами світу, в тому числі Україною.

Загалом у країнах західних демократій Європи та країнах постсоціалістичних, що успішно імплементували досвід побудови арбітражних

механізмів (Польща, Словаччина тощо), арбітраж не має розподілу на міжнародний і внутрішній та переважно використовується для вирішення спорів, що впливають з договорів у комерційній (торговій) сфері та між комерційними підприємствами.

Отже, як ми бачимо, в Україні існують наступні основні відмінності від звичних для країн ЄС принципів побудов арбітражу:

1. Існує розподіл на міжнародний арбітраж і внутрішній (третейські суди);
2. Існує обмеження компетенції третейських судів, що розповсюджується на певні предмети спору і спірні відносини (нерухоме майно, корпоративні права, споживчі спори).

Окремою сферою, досить ретельно врегульованою в законодавстві держав-членів Ради Європи, є застосування АВС при захисті прав споживачів.

З огляду на те, що в Україні вже існують проблеми, які наведені в попередньому розділі, з обмеженням права третейських судів вирішувати справи щодо захисту прав споживачів, слід проаналізувати європейські стандарти з цього питання для напрацювання рекомендацій з удосконалення національного законодавства.

Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу прийнято ряд директив стосовно АВС в сфері споживання, які передбачають забезпечити в законодавствах країн-членів застосування методів АВС у сфері споживання. В директиві зазначено, що АВС передбачає просте, швидке, недороге позасудове вирішення спорів між споживачами та продавцями.

Правове регулювання організації та функціонування системи АВС здійснюється за допомогою Директиви 2013/11/ЄС від 21 травня 2013 року про позасудове врегулювання споживчих спорів, що змінила Регламент 2006/2004 і Директиву 2009/22/ЄС (Директива про позасудове врегулювання споживчих спорів).

Відзначимо, що раніше приймалися акти щодо альтернативного вирішення спорів, а саме Рекомендації Європейської Комісії 98/257 / ЄС від 30 березня 1998 року про принципи, застосовні до органів, відповідальних за позасудове врегулювання споживчих спорів, і Директива 2001/310/ЄС від 4 квітня 2001 року про принципи для позасудових органів, які здійснюють вирішення споживчих спорів.

Зі змісту ст. 2 Директиви 2013/11/ЄС випливає, що АВС може бути використана при вирішенні саме споживчих спорів, тобто споживач (а Директива 2013/11/ЄС визначає споживача як «будь-яку фізичну особу, яка діє в цілях, що не мають відношення до його професійної або підприємницької діяльності») є тим суб'єктом, наявність якого в суперечці визначає можливість застосування АВС відповідно до Директиви 2013/11/ЄС.

Вирішення споживчих спорів у позасудовому порядку ЄС довіряє організаціям з позасудового вирішення спорів. Крім того, вживаються заходи та активно запроваджуються інструменти інтерактивного вирішення спорів (ІВС), зокрема в онлайн режимі. Приміром, у Латвії у 2015 році було прийнято закон «Про органи вирішення споживчих спорів». Системи альтернативного і інтерактивного вирішення спорів функціонують в ЄС не тільки щодо захисту прав споживачів, а й в інших сферах правового регулювання.

Розділ III.

Огляд реформ третейських судів на «пострадянському просторі».

Загалом, більшість «постсоціалістичних» країн (наприклад Польща, Словаччина) пішли шляхом ухвалення демократичних законів, якими допускається застосування арбітражу без розділення його на внутрішній та міжнародний, і мають успішні та працюючі моделі його функціонування. Цьому сприяла системність перетворень, включаючи судову реформу та дерегуляцію, внаслідок чого арбітраж майже не використовувався в неприродній для нього спосіб та для досягнення іншої мети, як це відбулося в Україні.

З країн, досвід яких є подібним до українського, у питанні реформи третейських судів цікавим є досвід Латвії. Так, Латвія зіткнулася з тими ж проблемами, що й Україна – з великою кількістю третейських установ (213 на 2012 рік) та їхньою низькою якістю, що виражалось в застосуванні їх для мети «рейдерства».

Тривалий час, з 2011 року, дискутувався варіант залишення третейських судів при організаціях, які відповідають певним вимогам щодо:

- кількості учасників;
- строку існування;
- річного обігу коштів не менше певної суми.

Проте зрештою було напрацьовано і реалізовано в формі закону «Про третейські суди», який набрав чинності з 1 січня 2015 року, підхід підвищення вимог до третейських судів.

Зокрема, за новим законом третейські суди:

- утворюються лише неприбутковими організаціями;
- повинні бути забезпечені приміщеннями для роботи;
- повинні мати інтернет-сайт з певною інформацією;
- мати список третейських суддів не менше 10 осіб;

Підвищення вимог уже призвело до закриття більшості третейських судів у Латвії, які фактично не працювали, та як результат відзначається підвищення

довіри до третейських судів. На тлі того, що в країні ефективно працює судова система, Латвія повертається на шлях природнього розвитку арбітражу в звичній для європейських країн формі. Проте, ці реформи в Латвії відбуваються в умовах значної трансформації судової системи, яка функціонує на демократичних принципах, чого, на жаль, ще не відбулося в Україні. Це потрібно враховувати, аналізуючи можливість запозичення зазначеного досвіду.

Третейська реформа також здійснюється в Російській Федерації. Організаційні заходи цієї реформи є цікавими, проте не супроводжуються та не синхронізуються з перетвореннями в судовій системі на тлі несприятливого становища із захистом прав людини та проблем із забезпеченням гарантій незалежності суддів. Закон «Про арбітраж (третейський розгляд)» від 25 грудня 2015 року замінив Закон «Про третейські суди» в Російській Федерації. Законом визначено створення третейських судів лише при неприбуткових організаціях та їхню обов'язкову реєстрацію актом Уряду. Також визначені умови можливості адміністрування спору на території Росії іншою міжнародною арбітражною установою. При цьому сферу компетенції Міжнародного арбітражного комерційного суду при Торгово-промисловій палаті РФ розширено правом вирішувати спори між резидентами.

Недоліком наведеного закону є невизначеність чітких вимог до неприбуткової організації, при якій може бути утворена постійно діюча арбітражна інституція, характеризовані визначенням: «репутація, масштаб і характер діяльності з урахуванням складу її засновників...». Дозвіл на функціонування арбітражної інституції має надаватися урядовим органом за поданням Ради з удосконалення третейського розгляду, що утворюється урядом, і має складатися з представників ділової спільноти та правників, але не менш ніж на третину з державних службовців. Є ризик, що в державі, що тяжіє до авторитарності в управлінні, таке законодавство дасть підставу для фактично «ручного керування» процесом утворення та діяльністю арбітражних інституцій. Разом з тим, ряд новацій з позиції юридичної техніки є досить передовим і можуть бути враховані при проведенні реформи внутрішнього арбітражу в Україні.

Розділ IV

Пропозиції змін до законодавства

Отже, метою реформи має бути створення дієвої та ефективною системи недержавних внутрішніх арбітражів, для чого потрібно суттєво вдосконалити законодавство.

Перелік законодавчих актів, які потребують змін:

1. Закон України «Про третейські суди»;

2. Цивільний процесуальний кодекс;
3. Господарський процесуальний кодекс.

У цій роботі потрібно врахувати як більш ніж десятирічний досвід роботи третейських судів, так і іноземний досвід, де система арбітражу функціонує століттями, і досвід інших країн, де проводилися подібні реформи.

Український досвід показує, що:

- утворення третейських судів на тлі значних проблем у судовій системі, таких як корупція, адміністративний вплив, виконання судами неpritаманних їм у демократичних державах функцій, внаслідок обтяження законодавства корупціогенними нормами, лише призвело до переносу цих проблем до народжуваних третейських судів;
- розвиток альтернативних методів вирішення спорів має відбуватися на тлі побудови незалежної, якісної судової системи та широкої дерегуляції і скасування корупціогенних нормативних обмежень у сфері бізнесу, обігу нерухомого майна та реєстрації прав;
- надання права створення третейських судів широкому колу суб'єктів за наведених обставин призвело до подальшої дискредитації та втрати довіри до третейських судів.

Враховуючи цей досвід, при реформуванні слід дотримуватися таких основних принципів:

- реформа третейських судів має відбуватися паралельно та з урахуванням кроків з втілення судової реформи державних судів;
- на етапі становлення неможливе об'єднання внутрішнього та міжнародного арбітражу; отже, реформування внутрішнього арбітражу має метою наближення його до стандартів та якості міжнародного, проте не має зачіпати функціонування в цілому успішного міжнародного арбітражу;
- компетенція внутрішніх арбітражів має відповідати за обсягами звичайній компетенції арбітражів та не повинна бути «урізаною» в спосіб та в обсягах, що суперечать світовій практиці і стандартам.

В результаті в Україні мають функціонувати третейські суди, забезпечені кваліфікованими третейськими суддями, з числа осіб, які мають відповідний фаховий рівень та репутацію. Отже, при створенні третейських судів бажано запровадити певний фільтр у формі підвищення вимог до організацій, при яких вони можуть утворюватися.

Закон «Про третейські суди».

Закон потребує внесення змін, зокрема, в наступних напрямках.

Термін «постійно діючий» не слід включати до назви третейського суду, як це є зараз, а позначати ним на рівні закону всі зареєстровані третейські суди.

Вимоги до організацій, при яких можуть бути утворені третейські суди, слід підвищити. Такими організаціями мають бути лише неприбуткові недержавні організації, вимоги до яких слід уточнити з врахуванням минулого досвіду роботи третейських судів.

Крім того, потрібно зберегти право утворювати третейські суди при торгово-промислових палатах, які мають особливий правовий статус та діють на підставі окремого закону «Про торгово-промислові палати в Україні» №671/97-вр. До Торгово-промислової палати України та регіональних палат існує довіра підприємців, третейські суди при палатах добросовісно використовували наявні повноваження та не використовувалися в «схемах судового рейдерства». Крім того, торгово-промислові палати об'єднують велику кількість підприємств та підприємців та мають необхідну для функціонування арбітражу матеріальну базу та приміщення у всіх регіонах. До того ж, традиційно у світі арбітраж неподільно пов'язаний з торговими палатами та саморегулюванням підприємців у визначенні спільних правил ведення бізнесу та врегулювання спорів.

Надаючи право іншим організаціям створювати постійно діючі арбітражні інституції, слід передбачити, що таке право може бути надано:

1. лише неприбутковим організаціям;
2. організаціям, які мають репутацію та ведуть суспільно значущу діяльність, що можливо ідентифікувати за:
 - строком існування;
 - кількістю учасників;
 - систематично та на постійній основі реалізованими статутними завданнями;
3. здатні забезпечити третейський суд постійним приміщенням та надати інші матеріальні засоби для функціонування.

Реєстрація постійно діючих арбітражних інституцій має здійснюватись Державною реєстраційною службою за попереднім рішенням колегіального органу, до компетенції якого має входити перевірка на відповідність вимогам до утворення третейського суду. Цей орган має цілком складатися з представників організацій, що захищають інтереси бізнесу, науковців та юристів, які мають досвід у галузі арбітражу та третейського розгляду. У майбутньому роль такого органу зможе виконувати Третейська палата України як орган самоврядування третейських судів.

Компетенція постійно діючих арбітражних інституцій має бути повною, за винятком обмежень, що традиційно допускаються – колом спорів, обтяжених публічним елементом (таких, що потребують наступного вчинення дій державними органами).

Зміни до процесуальних кодексів – цивільного та господарського.

Здебільшого, попередні побажання стосовно змін до процесуальних кодексів були враховані при розробці проектів цивільного та господарського процесуальних кодексів, які були затверджені Радою з питань судової реформи при Президенті України. Зокрема, проекти містять положення, спрямовані на підтримку арбітражу і третейського розгляду в частині забезпечення доказів та забезпечення позову, уніфіковані процедури оскарження і приведення до виконання арбітражних і третейських рішень. Допускається спільний розгляд заяв про оскарження і приведення до виконання рішення третейського суду.

Є бажаним зосередження функцій судового контролю за арбітражем і третейськоим розглядом у межах провадження загальними цивільними судами та виведення цього предмету з регулювання Господарського процесуального кодексу. Детальні зауваження можливо буде викласти після опублікування проектів процесуальних кодексів в редакціях, у яких вони будуть зареєстровані як законопроекти.

Особливості перехідного періоду.

З метою уникнення негативного ефекту від припинення діяльності великої кількості третейських судів і недопущення порушення прав осіб, які вже уклали третейські угоди про розгляд справ третейськими судами, слід передбачити норму про те, що «старі» третейські суди протягом певного часу можуть вирішувати спори за третейськими угодами, що були укладені до набрання чинності змінами до закону, в межах «старої» компетенції.